

Frá landslækninum

GONORE

Gonore er vanligasta kynsjúkan um okkara leiðir. Í Danmark eru gott 10.000 nýggir tilburðir árliga.

Í Føroyum hevur talið á nýggjum gonoretílbúrdum seinastu árin verið:

Ár:	tilburðir:
1971	74
1972	45
1973	68
1974	50
1975	81
1976	62
1977	43
1978	53
1979	29
1980	42
1981	48
1982	20

Av teimum 20 tilburðum í 1982 vóru tveir útlendingar, ein úr Danmark og ein úr Grønlandi. 11 vóru menn. 13 fólk vóru smittaði í Føroyum, 3 í Grønlandi, 2 í Danmark, 1 í Fraklandi og 1 í Gran Canaria.

Talið á fræðaðum gonoretílbúrdum hevur ikki verið so lágt sum fyrri árið 1982 í mong ár, og kunnu vit fegnast um hetta.

Tíverri er støðan knappliga broytt síðan árs-skiftið. Higartil í ár (10. februar) eru longu komnar 7 fræðanir um nýggir gonoretílbúrdir í Føroyum.

Vit hava eina lóg viðvíkjandi kynsjúkum í Føroyum, og er endamálið við henni at fáa bast smittandi kynsjúkum. Hesar sjúkurl smitta aloftast beinleiðis frá fólki til fólk við kynsligari samveru og taka seg upp í kynsgögnunum (kynsorganunum). Tær verða tí eisini nevndar veneriskar sjúkurl eftir ástargudinnum rómversku Venus, henni tó til litlan sóma.

Av tí at gonore er nógv vanligasta kyn-

sjúkan skal við hesum greinastubba og einum seinni verða nomið við hesa sjúku, serliga um, hvussu sjúkan tekur seg upp, tilslog (komplikatiónir), viðgerð og um atgerðirnar til tess at minka um vandan fyri smittu.

Gonore er ein smittandi sjúka, ið er elvd av bakteríunum gonokokkar. Tíðin frá ein er smittaður til sjúkan ger um seg (tilgerðartíðin) er vanliga 2–7 dagar, men stundum ganga 3 vikur, áðrenn ein gerst varur við sjúkuna. Í hesum sambandi er av alstórum týðningi at leggja dent á, at hjá næstan 1/3 av

mannfólki og 1/2 av konufólki ger sjúkan so litið um seg, at hin sjúki ikki varnast, at hann er vorðin smittaður. Og hesi smitta eins væl og tey, ið kenna sær mein av sjúkuni.

Tað er tað av avgerandi týðningi, at øll, ið halda, at tey kanska eru smittaði við gonore, venda sær til lækna at fáa tikið dyrkingar til kanningar til tess at úti-hýsa — ella staðfesta — sjúkuna. Hesar kanningar eru sambært nevndu lóg um kynsjúkurl ókeypis, og kanningararnar kunnu verða gjørdar hjá kommunulækninum ella landslækninum.

Sjúkueyðkennini hjá teimum, ið kenna nakað, kunnu hóskandi verða viðgjørd fyrri hvørt kynið sær.

Gonore hjá monnum:

Fyrstu sjúkueyðkenni eru sviði, tá ein skal kasta sær av vatninum, og flot frá vatnræsis-munnanum (urinrørs-munnanum). Flotið er í

byrjanini litið og sliput. Eftir einum degi gerst flotið ofta tjúkt og gulligt. Flotið er mest fyrstu vikuna og minkar so ofta aftur, so tað nakrar vikur seinni bert er heilt litið at siggja.

Gonore situr fyrstu dagarnar bert í fremsta (uttasta) partinum av vatnræsinum (urinrörinum). Verður sjúkan ikki viðgjørd, kann tað sláa til, at hon setist í aftasta partin av vatnræsinum, bløðruháls-kertilin og hjáeistini. Hesi tilslog (komplikatiónir) eru tó ikki vanlig, og oftast koma tey eftir fleiri vikum.

Gonore í bløðruháls-kertlinum kann elva pinu yvir kokubeinið, pinu í samband við at hjálpa sær sjálvum og trøngd til at kasta sær ofta av vatninum.

Kemur gonore í hjáeista, gerst ein vanlig knappliga sjúkurl við feppi og ávirkingar almennstøðu, samstundis sum hjáeistað er ógvuliga sárt og trúðið. Viðhvørt gerast bæði hjáeistini sjúk, og hetta kann gera tað, at hin sjúki verður livssörur (sterilur), t.e. kann ikki fáa børn.

Gonore kann eisini sita í baktarminum. Vanliga eru eingi sjúkueyðkenni, ið benda á, at sjúkan er har, men viðhvørt er sviði, skriði go eitt sindur av gulligum floti.

Munngonore finst oftari, enn fólk áður hava hildið. Vanliga kenst einki at meini, viðhvørt eitt sindur av hálsilsku.

Í einum komandi greinastubba verður m.a. umrøtt: gonore hjá kvinnum, sjúkuvagðerðin og viðgerð.

Høgni Debes Joensen
landslækni

Essa Arge, býráðslimur:

Vónandi verður uppskotið ikki forhálað meira

Nú eitur uppskotið ikki Eldraíbúðir men Íbúðarbygging vestan fyri Sundsvegin

Á býráðsfundi í Havn í síðstu viku var uppskotið um at byggja íbúðir vestan fyri Sundsvegin á dagsskrá. Uppskotið er ikki endaliga samtykt. Tað skal fyrsta fáa endaliga viðgerð í byggi- og býarskipanar nevndini og í sosiala nevndini. Tá málið var fyrri segði Essa Arge seg vóna, at málið ikki verður forhálað meira, tí, sum hann segði, at nú kann vera nóg mikið við hasum kavalótunum. Annars segði Essa Arge:

Sum tit hava lagt tykkum í geyma, so eitur málið ikki longur »Eldraíbúðir«, men »Íbúðarbygging vestan fyri Sundsvegin«.

Aftanfyrri navnabroytingina leggja tankar um víður-skiftini hjá teimum eldru, ikki bara bústaðarviður-skiftini, men umstøðurnar yvirhøvur hjá teimum, s um eru komin upp í árin.

Nú málið er komið so langt, at tað kann verða lagt fyrri býráðið, er tað vert at samanfata hesar tankar. Tí hetta er eitt umfatandi og týðandi mál, tá ið vit hugsa um, at hjá einum vaksandi parti av okkum liggur millum trið-ingur og fjórðingur av øllum livsskeiðinum aftaná tann dag, tá ið vit eru farin úr vanligum arbeiði.

Í okkara samfelagi í dag sær tað út til, at fólk meira og meira verða sett í bólkar eftir arbeiði, eftir inntøku, eftir breki, eftir aldri. Vit halda okkum hava betur skil á, tá ið vit kunnu fáa statistikk burtúr og strikumyndir og tøl fram á skermar. Men vit eiga at minnst til, at talan er ikki um vorugömslur, men um fólk.

Íbúðarpolitikkurin hevur verið fyrst ellisheis og síðan ellis- og røktarheim og nú er tað blivið røktar- og ellisheim, men tað er líkasam um hetta ikki er nóg mikið.

O gundur allari viðgerðini av hesum máli er tað blivið alt meira týðuligt, at vit eiga

ikkí at avbyrgja tey eldru og koyra tey í eina skuffu fyrri seg, tvørtarmóti. Tí tey eru ikki óðrvisi enn øll onnur, og tey hava sama tør, sum vit hava øll: soleiðis at tey eisini kenna seg sum part av einum fjølbroyttum samfelagsskapi, at vita seg vird og til nyttu og at hava ábyrgd av sær sjálvum. Tá vit hugsa nærri um tað, so er tað skeiðt at skera burtúr og hugsa í avmarkaðum bólkum. Vit eiga fyrst at hugsa um heildina, og hon er í grundini einföld. Tað er okkara ábyrgd at skipa so fyrri, at øll kunnu liva virkin, sjálvbjargin og trygg, um tey eru børn ella vaksan, ung ella eldri.

Tey eldru eru ikki óðrvisi. Einasti munurin er, at tey havv lívað fleiri ár og at kreftirnar eru ikki tær somu, sum tær vóru einaferð.

Tað er onki uttan orskapur, at hetta framerki, at tey eru vorðin eldri, skal verða avgerandi fyrri hvørja viðferð vit geva teimum. Endamálið má vera at hetta framerki verður gjørt til ta detalju, sum tað veruliga er.

Hjálp má veitast, tað vita vit øll. Tí samfelagsbroytingarnar hava gjørt, at tann einstaka familjan ikki longur er før fyrri at veita alla tað hjálp, sum er fyrri neyðin. Men hjálparveitingarnar skulu hava til endamáls at leggja afturat, at vera hjálp til sjálvhjálp, heldur enn at taka ábyrgd og uppgávur frá fólki. Tær skulu byggja á tað sum fólk duga, heldur enn, sum nú, á tað, ið fólk ikki duga ella ikki longur eru ment.

Ein positivur eldrapolitikkur má ganga út frá:

a) at tey eldru eru partar av allari heildini og

b) at tær neyðugu hjálparveitingarnar stuðla soleiðis, at tey eldru framhaldandi kunnu vera sjálvsstöðug fólk við rætti til at taka avgerðir og at velja millum ymiskar møguleikar.

Hvat nú viðvíkri bústaðarviðurskiftunum, so má endamálið vera, at tey eldru kunnu vera heima hjá sær sjálvum og í sinum egna umhvøvi, so leingi sum tey ynskja tað. Og allar kanningar siga, at hetta er eitt

høvuðsýnski hjá teimum eldru. Men kanningarnar sýna eisini, at nógv sita í hús, sum ikki longur eru hóskandi fyrri eldri. Húsinu eru kanska ov stór, tey eru ofta illa hjálvaði (isoleraði) og tungt er at umvæla og umsita tey. Hjá hesum fólku eiga at vera møguleiki at fáa sær minni og meiri hóskandi bústað við teimum nútímans hentleikum, sum kunnu lætta um gerandisdagin.

Men tað ger ikki tað sama, hvussu og hvar hesar íbúðir verða lagdar. Tað er avgerandi,

1) at tær verða partar av størri fjølbroyttari heild

b) at tað ikki bert verður ein felagsskapur av eldri fólki, men av fólki í øllum aldri og øllum yrki

c) at tær verða settar í eitt livandi bústaðarøki, har nógvir møguleikar eru eldri sambandi, sum ikki kræver serstakar fyriskipanir.

Tí er ætlanin at hendan byggingin í aldursbyti og samanseting skal líkjast býnum sum heild. Her skal ikki bara kunna bøgvast, men eisini arbeist, og virka. Her skulu kunna vera møguleikar fyrri barnaansing í felagstíttokum og tað skal bera til at velja, bæði hjá ungum og eldru, um tey vilja vera fyrri seg sjálfan ella saman við øðrum. Og tað skal verða bygt soleiðis, at tað ber til hjá øllum at nýta tað. Heldur enn at gera bústaðir, har bara hetta ella hitt slagid av fólki kunnu bøgva, eiga at verða so, at ein og hvør fær búið í tí. Tí tað skuldi verið sjálvsagt, at er bústaðurin soleiðis innrættaður, at hann hóskar til tey, sum orka minni, so verður hann eisini betur fyrri tey, sum orka meira.

Hesir tankar og hesar ætlanir hava ment seg burtúr úr hesum málinum, sum í fyrsta umfarið kallaðist eldraíbúðir. Eg ivist ikki, at kunnu hesir tankar gerast veruleiki í projektinum, sum her verður fyrireikað, so eru vit komin eitt stig víðari í okkara býarbygging, eitt stig sum vit sjálvir og eftirtíðin kann læra av og verða fegin um.

Um tú hevur sæð eina mynd í **SOSIALINUM**, sum tú kundi hugsa tær at átt, so skriva til okkara

SOSIALURIN
box 76
3800 Tórshavn

Um ikki ber til at skriva, so ring. Telefonin er 11820

Lesið um ítrótt í

sosialinum

